

Қуанжанова Құндыз Түгелбайқызының
«БД010300 – Педагогика және психология» мамандығы бойынша
«Білім беру субъектілерінің тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамыту»
тақырыбындағы диссертациялық жұмысына

АННОТАЦИЯ

Зерттеудің көкейкестілігі. Қазіргі жаһандану жағдайында мемлекеттің әлемдік білім кеңістігіне енуі барысында болашақ мамандарды даярлаудың сапасын жақсарту мәселесіне баса назар аударылып отыр. Осы тұрғыдан Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Ұлт жоспары «100 нақты қадам» бағдарламасында «Ұлттың дамыған мемлекеттердің отыздығына кіруі үшін адам капиталының сапасын көтеріп, кадрлардың бәсекелестік қабілетін арттыруымыз қажет» – деп, нақты тапсырмаларды міндеттеген болатын.

Осыған орай, ағымдағы заманауи білім беру әлемнің жетекші мемлекеттерінің бәсекеге қабілетті талаптарына және инновациялық даму моделінің стратегиялық дамыту бағытына сәйкес құрылуы қажет. Бұл жағдай әлемдік білім беру кеңістігінде жан-жақты интеграциялық білімге құмар, күнделікті өзгерістерге тез бейімделетін, өз бетімен шығармашылық іс-әрекеттер жасай алатын, әлеуетті, зияткер ұлтты қалыптастыруды талап етіп отыр.

Ал бұл болса, білім беру субъектілері бойында белсенділік, бастамашылдық, өзін-өзі анықтау, өзін-өзі белсендіру, өзін-өзі жетілдіру, өзбетімен шешім қабылдау сияқты тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамыту қажеттілігін арттыра түседі.

Жоғары оқу орнындағы (ЖОО) білім беру субъектілерінің негізгілерінің бірі болып оқытушы саналатыны белгілі. Ал заманауи педагогтың білім беруді ізгілендіруде, білім алушыларды оқыту мен тәрбиелеу үрдісінде олардың әлеуметтік рөлінің басымдығы маңызды болып табылады. Осыған байланысты олардың құзыреттілігінен, шығармашылығынан және тұлғалық-кәсіби қасиеттерінің дамуынан білім беру сапасын артуы мен нәтижелігі талап етеді.

Осы мәселе ғылыми әдебиеттерде жан-жақты қарастырылған. Қазақстанда мұғалімді кәсіби даярлаудың теориялық-практикалық негіздерін Х.Д.Хмель, М.Н.Сарыбеков, А.А.Калюжный, К.С.Мусин, А.А.Бейсенбаева, Р.К.Бекмағамбетова, Н.Н.Хан, К.М.Беркімбаев, С.Н.Жиенбаева және т.б. зерделесе, болашақ пән мұғалімдерін даярлаудың ғылыми-педагогикалық мәселелерін Г.З.Адилгазинов, Т.С.Сабыров, Г.Ж.Меңлібекова, С.М.Кенесбаев, Т.М.Манкешова және т.б. ғалымдар зерттеген.

Мұғалімдердің тұлғалық-кәсіби сапаларына қатысты мәселелер де зерттеуден тыс қалмаған. Педагогтардың *өзіндік санасы мен эмоционалдық иілгіштігі* (А.Де-Жуанс, Е.Наварро, Э.Ф.Зеер, Л.М.Митина, А.К.Бейсенбаева, З.Б.Мадалиева т.б.), *педагогикалық қабілеттері* (В.Н.Гоноболин, Н.В.Кузьмина, В.А.Крутецкий т.б.), *кіріктірілген сапалары* (А.К.Маркова, Б.С.Тлеубаева, К.Т.Жансүгірова, Х.Санфей, Е.Л.Ушерт.б.), *кәсіби құзыреттілігі* (Л.Хьелл, Д.Зиглер, И.Ф.Исаев, А.Р.Тұрғанбаева, М.А.Абсатова, Г.И.Мұратова т.б.), *педагогикалық шығармашылығы* (В.А.Кан-Калик, Н.Д.Никандров, Ұ.М.Әбдіғабарова,

Б.А.Тұрғынбаева т.б), *өзін-өзі тәрбиелеуі, өзін-өзі дамытуы* (А.А.Жайтапова, Б.К.Альмурзаева, Г.С.Сагаутдинова, С.Холландс, Д.В.Морисс т.б) және т.б сынды тұлғалық-кәсіби қасиеттері ғылыми тұрғыдан зерделенген.

ЖОО оқытушыларының кіріктірілген тұлғалық-кәсіби сапалары Ж.Ы.Намазбаева, Н.С.Ахтаева, Э.А.Орынбасарова, Г.С.Кусаметованың еңбектерінде талданып, негізделген.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Психология ғылыми зерттеу институтының білім беру субъектілерінің тұлғасын зерттеу нәтижелері бүгінгі таңда олардың жағымсыз қасиеттері көрсеткіштерінің (агрессивтілігі, фрустрациясы, ригидтілігі, стресске тұрақтылық деңгейлерінің төмендігі) басым екендігін көрсетті. Сондай-ақ, бұл зерттеулерде ЖОО оқытушыларының жасы ұлғайған сайын пәнді оқыту барысында студенттердің тұлғасын дамытуға емес, пәннің мазмұнын меңгертуге баса көңіл бөлінетіндігі айтылған.

Зерттеу проблемасына қатысты ғылыми әдебиеттер мен практиканы талдау барысы ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін тұтас тұрғыдан зерттеудің маңыздылығын байқатты. Өйткені оқытушылардың бойынан көрініс алып қалатын жағымсыз қасиеттерді болдырмау білім беру үрдісін әлеуметтік-психологиялық тұрғыдан кешенді қамтамасыздандыруға арналған ғылыми-әдістемелік құралдарды талап етеді.

Осы айтылып өткендер, ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамытуда мынадай қарама-қайшылықтардың бар екендігін көрсетті:

- ЖОО-да педагогикалық іс-әрекеттегі қарым-қатынасты ізгілендіру қажеттілігі мен оқытушылардың басым бөлігінің оны жүзеге асыра алмауы арасында;

- ЖОО-ның педагогикалық іс-әрекеттегі қарым-қатынасты ізгілендіруде оқытушылардың тұлғалық-кәсіби қасиеттерін тұтастық тұрғыдан зерттеу қажеттілігі мен оның ғылыми-практикалық тұрғыдан жеткіліксіз зерттелгендігі арасында;

- ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін тұтастық тұрғыдан қарастыруда өзін-өзі белсендірудің маңыздылығы мен оның ғылыми-әдіснамалық негіздерінің жасалмауы арасында;

- ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамытуға арналған психотехнологияны қолдану қажеттілігі мен олардың жеткілікті өңделмеуі, сонымен қатар мақсатты, жүйелі жүзеге асырылмауы арасында.

Осы аталған қарама-қайшылықтардың шешімін іздестіру зерттеу тақырыбын «**Білім беру субъектілерінің тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамыту**» - деп таңдауымызға негіз болды.

Зерттеудің мақсаты. ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамытуда ерекшеліктерін теориялық-әдіснамалық тұрғыдан негіздеу, психотехнологиялық дамытушы-түзетуші бағдарламасын жасау және оның тиімділігін эксперимент жүзінде тексеру.

Зерттеу нысаны. ЖОО оқытушы тұлғасының даму үдерісі.

Зерттеудің пәні. Білім беру субъектісі – ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамыту.

Зерттеудің негізгі болжамы. Егер ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамытудың ғылыми-әдіснамалық негіздері анықталса; тұлғалық-кәсіби дамыту бойынша психотехнологиялық дамытушы-түзетуші бағдарламасы жасалса, онда маманның үдемелі өзін-өзі белсендіруіне қажеттілігі қамтамасыз етіледі, өйткені бұл білім беру үдерісін ізгілендіруде қажет.

Зерттеудің міндеттері:

1. «Тұлға» ұғымының мәнін ашу арқылы зерттеудің әдіснамалық ұстанымдарын анықтау.
2. ЖОО оқытушыларының «тұлғалық-кәсіби қасиеттері» түсінігінің мәнін, құрылымын анықтау және сипаттама беру.
3. ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерінің ерекшеліктерін ғылыми-эксперименттік тұрғыдан негіздеу.
4. ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби дамуына бағытталған психотехнологияның дамытушы-түзетуші бағдарламасын, оны жүзеге асырудың әдістемесін жасау және тиімділігін эксперимент жүзінде тексеру.

Зерттеу әдістері: Зерттеу жұмыстарын жүзеге асыруда **теориялық** (философиялық, психологиялық, педагогикалық және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, қорытындылау, салыстыру, синтездеу, топтастыру); **эмпирикалық** (сауалнама, әңгімелесу, бақылау, тест, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар: анықтаушы және қалыптастырушы эксперимент) **статистикалық** (зерттеу нәтижелерінің сенімділігін математикалық-статистикалық тұрғыдан өңдеу) әдістер қолданылды.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы және теориялық маңыздылығы:

1. ЖОО оқытушыларының «тұлғалық-кәсіби қасиеттері» түсінігінің мәні мен құрылымы анықталды және сипаттама берілді.
2. ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерінің ерекшеліктері ғылыми-эксперименттік тұрғыдан негізделді.
3. ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамытуға бағытталған психотехнологиялық дамытушы-түзетуші бағдарламасы және оны жүзеге асыру әдістемесі жасалды.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы:

1. ЖОО оқытушыларының тұлғалық-кәсіби қасиеттерін дамытуға бағытталған психотехнологиялық дамытушы-түзетуші бағдарламасы жасалды;
2. «Интеграцияланған пән мұғалімдерін дайындау» атты оқу-әдістемелік құрал, «Модернизация жағдайында кәсіби-педагогикалық кадрларды даярлау» атты оқу құралы, «Білім беру субъектілерін тұлғалық-кәсіби дамыту» бойынша тренингтік жинақ жасалды.
3. Психотехнологиялық дамытушы-түзетуші бағдарламасы және оны жүзеге асыру әдістемесі жоғары және арнайы орта оқу мекемелерінде, педагог мамандарын даярлауда және республикалық, аймақтық мұғалімдердің кәсіби білімін жетілдіру институттарында семинарлар, тренингтер жүргізуде әдістемелік құрал ретінде пайдалануға болады.

АННОТАЦИЯ

диссертационной работы Куанжановой Кундыз Тугелбаевны
на тему: «Развитие личностно-профессиональных свойств субъектов
образования» по специальности «6D010300 – Педагогика и психология»

Актуальность исследования. На современном этапе развития общества государство осознает важную роль образования в обеспечении конкурентоспособности нации как одного из ключевых факторов успешной реализации стратегических задач по вхождению в тридцатку развитых стран мира. На это указывает Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев в пошаговом плане нации по реализации пяти институциональных реформ «100 конкретных шагов», подчеркивая необходимость повышения качества человеческого капитала и конкурентоспособности кадров.

В этой связи, современное образование должно отвечать конкурентным требованиям наиболее развитых стран мира и строиться в соответствии с инновационной моделью стратегического развития. Это требует формирования интеллектуально развитой нации, способной быстро адаптироваться к современным вызовам, приобретать разносторонние интегративные знания в условиях глобализации, а также активно заниматься творческой деятельностью.

Решение этих задач под силу лишь тем субъектам образования, которые обладают такими личностными и профессиональными свойствами, как активность, инициативность, саморегуляция, самосовершенствование, самодостаточность, умение самостоятельно принимать решения.

При этом основным субъектом в высшем учебном заведении является преподаватель, на которого возлагается особая миссия по гуманизации современного образования. В свою очередь, результативность и качество процесса образования зависят от развития личностно-профессиональных свойств субъектов образования, отражающих их компетентность, творческий подход к решению различных профессиональных задач.

К настоящему моменту проблема развития личностно-профессиональных свойств субъектов образования исследовалась в различных направлениях.

Так, если теоретико-практические основы профессиональной подготовки учителей в Казахстане исследовались в работах Н.Д.Хмель, М.Н.Сарыбековой, А.А.Калюжного, К.С.Мусина, А.А.Бейсенбаевой, Р.К.Бекмагамбетовой, Н.Н.Хан, К.М.Беркимбаева, С.Н.Жиенбаевой и др., то научно-педагогические аспекты подготовки будущих учителей-предметников рассматривались в трудах Г.З.Адилгазинова, Т.С.Сабырова, Г.Ж.Менлибековой, С.М.Кенесбаева, Т.М.Манкешовой и др.

Не остались вне поля зрения исследователей и вопросы личностно-профессиональных качеств будущих учителей, которые рассматривались в контексте *самосознания и эмоциональной гибкости* (А.Де-Жуанас, Е.Наварро, Э.Ф.Зеер, Л.М.Митина, А.К.Бейсенбаева, З.Б.Мадалиева), *исследования педагогических способностей* (В.Н.Гоноболин, Н.В.Кузьмина, В.А.Крутецкий), *интегративных качеств педагогов* (А.К.Маркова, Б.С.Тлеубаева, К.Т.Жансугирова, Х.Санфей, Е.Л.Ушер), *профессиональной компетентности*

преподавателей (Л.Хьелл, Д.Зиглер, И.Ф.Исаев, А.Р.Турганбаева, М.А.Абсатова, Г.И.Муратова), *педагогического творчества специалистов* (В.А.Кан-Калик, Н.Д.Никандров, У.М.Абдигапбарова, Б.А.Тургунбаева), *самовоспитания, саморазвития субъектов образования* (А.А.Жайтапова, Б.К.Альмурзаева, Г.С.Сагаутдинова, С.Холландс, Д.В.Морисс). Различные интегративные структуры личностно-профессиональных качеств преподавателей вузов рассматривались в работах Э.А.Орынбасаровой, Н.С.Ахтаевой, Г.С.Кусаметовой и др.

Как показали результаты исследований личностных свойств педагогов вуза, проведенных сотрудниками НИИ психологии КазНПУ им.Абая под руководством Ж.И.Намазбаевой, ежегодно наблюдается процентный рост негативных свойств личности преподавателей, таких как агрессивность, фрустрация, ригидность, низкий уровень стрессоустойчивости. Вместе с тем, учеными выявлено, что с возрастом преподаватели вузов в своей профессиональной деятельности ориентированы в большей степени на освоение содержания дисциплины, а не на личностное развитие студентов.

Несмотря на наличие значительного количества научных данных по проблеме исследования, они носят разрозненный характер, в то время как очевиден факт, что большинство преподавателей вуза обладают не только позитивными, но и негативными свойствами. Это требует целостного исследования личностно-профессиональных свойств субъектов образования и выявления особенностей их развития в вузе

Вышеизложенное позволило выявить противоречия в развитии личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза между:

- потребностями в гуманизации общения между субъектами педагогической деятельности и неготовностью большинства преподавателей к ее реализации;
- потребностями целостного исследования личностно-профессиональных свойств преподавателей вузов и его недостаточной теоретической разработанностью;
- значением самоактуализации в целостном исследовании личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза и недостаточной разработанностью ее научно-методологических основ;
- необходимостью применения психотехнологии с целью развития личностно-профессиональных свойств преподавателей вузов и ее недостаточной разработанностью и отсутствием целенаправленности и системности в ее применении.

Разрешение данных противоречий обусловило выбор темы диссертации: «Развитие личностно-профессиональных свойств субъектов образования».

Цель исследования: Теоретико-методологическое обоснование особенностей развития личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза, разработка психотехнологической развивающе-коррекционной программы, а также экспериментальная проверка ее эффективности.

Объект исследования: Процесс развития личности преподавателя вуза.

Предмет исследования: Развитие личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза как субъектов образования.

Гипотеза исследования: Если определить научно-методологические основы развития личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза; разработать психотехнологическую развивающе-коррекционную программу, то это будет способствовать гуманизации образовательного процесса, так как обеспечивается потребность специалистов в самоактуализации.

Задачи исследования:

1. Определить методологические подходы исследования через выявление сущности понятия «личность»;
2. Раскрыть сущность, структуру и характеристику понятия «личностно-профессиональные свойства преподавателя вуза»;
3. Научно-экспериментально обосновать особенности личностно-профессиональных свойств преподавателя вуза;
4. Разработать и экспериментально проверить эффективность психотехнологической развивающе-коррекционной программы развития личностно-профессиональных свойств преподавателя вуза и методику ее реализации.

Методы исследования:

- теоретический (анализ философской, психолого-педагогической и научно-методологической литературы, сравнение, синтез обобщение);
- эмпирический (анкеты, беседы, наблюдение, тесты, практическо-экспериментальные работы: констатирующий и формирующий эксперимент);
- статистический (математико-статистическая обработка достоверности результатов исследования).

Научная новизна и теоретическая значимость исследования:

1. Раскрыты сущность, структура и характеристика понятия «личностно-профессиональные свойства преподавателя вуза»;
2. Научно-экспериментально обоснованы особенности личностно-профессиональных свойств преподавателя вуза;
3. Разработана психотехнологическая развивающе-коррекционная программа развития личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза и методика ее реализации.

Практическая значимость исследования:

1. Разработана психотехнологическая развивающе-коррекционная программа развития личностно-профессиональных свойств преподавателей вуза;
2. Разработаны учебно-методическое пособие «Подготовка преподавателей интегрированных предметов», учебное пособие «Подготовка профессионально-педагогических кадров в условиях модернизации», тренинговый сборник «Личностно-профессиональное развитие субъектов образования».
3. Психотехнологическая развивающе-коррекционная программа и методика ее реализации может быть использована в качестве методического пособия при проведении семинаров и тренингов в вузах, среднеспециальных учебных заведениях, на курсах повышения квалификации и переподготовки специалистов данного профиля.

ANNOTATION

of the PhD doctoral dissertation thesis on the theme ‘Development of the individual-professional properties of the education subjects’ by Kuanzhanova Kundyz Tugelbaevna submitted to confer for degree of «Doctor of philosophy» on specialty 6D010300- «Pedagogy and Psychology»

Topicality of the research. The problem of the development of educational process is paid attention by the government as one of the social issues. The President of the Republic of Kazakhstan N.A.Nazarbayev set concrete tasks in the National program “100 Concrete Steps” and confirmed: “We have to develop competitive skills of professionals and promote the quality of our human resources in implementation of our nation among thirty highly developed countries of the world”.

In this regard, the modern education process of the nation has to be constructed in the direction of models of innovational development in accordance with the strategies of competitive highly developed countries of the world. This situation requires the formation of an intellectual national potential in the world of education who is able to adapt quickly in comprehensive integrational changes in day-to-day knowledge and to create their own creative actions. These tasks have set obligations for individual-professional characteristics of subjects who is able to comply with the requirements of active, creative, original vision of educational space, who can make decisions independently with a help of personal characteristics as well as self-esteem, self-changeable, self-developed personalities.

Today the model of subject-subject in teaching is based on the interrelation of educational subjects. As it is known the teaching staff of the universities is a major factor for students in the stabilization of professionals in the context of the subject of education. In this regard, the development of individual-professional properties, the correction of the problems of scientific research has become a pressing issue today.

Psychological-pedagogic analysis of the research of scientific literature has shown that this field has been analyzed comprehensively.

Theoretical and practical bases of teachers’ professional training have been considered by scientists in the research works of X.D.Khmel, M.N.Saribekov, A.A.Kalyuzhny, K.S.Musyn, A.A.Beysenbaeva, R.K.Bekmagambetova, N.N.Khan, K.M.Berkimbaev, S.N.Zhyenbaeva and many others. The problems of future teachers’ pedagogical training are also reflected in the research of G.Z.Addigazynov, T.S.Sabirov, G.J.Menlibekova, S.M.Kenesbaev, T.M.Mankeshova and others.

Individual-professional properties have been analyzed independently in this research. *Teaching self-awareness and emotional plasticity of future teachers* (A.De-Juanas, E.Navarro, E.F.Zeer, L.M.Mitina, A.K.Beysenbaeva, Z.B.Madalyeva and etc.), *educational skills* (V.N.Gonobolyn, N.V.Kuzmina, V.A.Krutetskiy and etc), *interpersonal properties* (A.K.Markova, B.S.Tleshbaeva, K.T.Jansugirova, H.Sanfey, E.L.Usher and etc.), *professional competences*

(L.Xiell, D.Zigler I.F.Isaev, A.R.Turganbaeva, M.A.Absatova, G.I.Muratova and etc.), *creative teaching* (V.A.Kan-Kalik, N.D.Nikandrov, U.M.Abdigapbarova, B.A.Turgynbayeva and etc.), *teachers' self-education, self-development* (A.A.Jaytapova, B.K.Almwrzaeva, G.S.Sagautdynova, C.Xollands, D.B.Moris and etc.) and others.

The works of J.I.Namazbaeva, N.S.Axtaeva and G.S.Kusametova consider the university teachers' personal and professional built-in properties in structural models.

Abai Kazakh national pedagogical university and the Institute of Psychology and the National Research University (2012) had a joint research on university teachers' personal properties. As a result they defined that negative characteristics are in higher degree (aggressiveness, frustration, rigidity, low level of stress bearing and etc.). It was defined that the elder teachers of higher universities mostly pay attention to the acquisition of the content of the subject rather than the their professional personal development.

Even there are a lot of information about it, the university teachers' individual-professional integrity is important to consider it from the point of view of personal-professional properties. Because of the specialists' professional activity should be considered by the determination of the effectiveness of positive properties as well as through the recognition of the existence their negative properties as a complex.

All above mentioned in the development of university teachers' individual-professional properties showed contradictions between the following facts:

- pedagogical activity in higher education needs to be humanized and the relationship of majority of teachers are not able to cope with it;
- pedagogical activity of the university teachers in the humanization of relations need individual-professional properties of integrity among the scientific and practical point of view and it has not been considered thoroughly;
- consideration of integrity of university teachers' individual-professional properties has the importance of self-activation and its scientific and methodological bases of self-creation have not been made;
- the development of individual-professional properties of university teachers need useful psychotechnological which are not made in an enough degree and in a proper and systematic way.

The search for a solution to these contradictions was the basis for the choice of **the dissertation theme** 'Development of the individual-professional properties of the education subjects'.

The purpose of the study: Creation of the foundation for the development of methodological basis and the making of psychotechnological developed correctional program to prove its effectiveness on the basis of experiments in the development of university teachers' individual-professional skills.

The object of the research: The process of personal development of teachers of higher institutions.

The subject of the research: The development of individual-professional properties of a teacher of higher institutions as a subject of education.

Hypothesis of the research: If the process of the development of university teachers' individual-professional properties is provided from the scientific and methodological point of view; a program for individual-professional development of psychotechnological will be developed in a correctional program and the target purpose increases the efficiency of solving the problem. Because, in this case, its progressive self-activation need to be provided.

The objectives of the research:

1. to define the principles of the methodology of the study on the basis of the meaning of the concept of "personality";
2. to analyze university teachers' "individual-professional properties" and to describe scientific study and understanding of their characteristics.
3. to establish the scientific-experimental basis of the features of the individual-professional properties of the higher institution teachers.
4. to check psychotechnological in developing a methodology for the implementation of the corrective program of individual-professional development for higher institution teachers and test the effectiveness of the experiment.

Methods of the research: The study carried out **with the use of theoretical** (philosophical, psychological, educational and comparison of the results of analysis of the scientific literature, synthesis and consolidation); **empirical** (surveys, interviews, observations, tests, experimental work: to identify and describe the experiments) and **statistical** (the reliability of the results of the study of mathematical and statistical processing) methods.

Novelty and theoretical significance of the research:

1. The concept of "individual-professional properties" of the teachers of higher institutions has been defined and its scientific points have been based on theoretically.
2. Features of the individual-professional properties of the teachers of higher institutions have been based on from the theoretical and experimental points of view.
3. The development of the individual-professional properties of psychotechnological of the teachers of higher institutions aimed at developing remedial programs have been created.

Practical importance of the research:

1. Methodology of correction-building program of psychotechnological of development of individual-professional properties of university teachers of the subjects of education has been created;
2. Textbooks "Preparation of integrated subject teachers", "Preparation of professional-teaching staff in modernization of professional training" and a collection of teacher training materials "Individual-professional development of the subjects of education" were carried out.
3. The results of the research can be used as psychotechnological of developing methodology for the implementation of the adjustment program in higher and secondary special educational institutions, as teacher training material of national and regional professional training institutes, in seminars and in teacher training sessions.